

Лук'яненко О.В. Проблеми втілення у життя рішень ХХ з'їзду очима колективу ПДПІ імені В.Г. Короленка / Олександр Вікторович Лук'яненко // Materialy IV mezinarodni vedecko-prakticka konference "Nastoleni moderni vedy – 2008" – Dil 4. Ekonomicka vedy. Administrativa. Historie. – Praha: Publishing house "Education and science" s.r.o. – С.53-56.

Лук'яненко Олександр Вікторович,

Проблеми втілення у життя рішень ХХ з'їзду очима колективу ПДПІ імені В.Г. Короленка

Початок десталінізації радянського суспільства, особливо після заяв Першого секретаря Хрущова породив безліч проблем, які стали помітні при практичному втіленні гасел покінчити із пережитками культу особи. Тому важливо виявити основні причини незадоволення втіленням у життя рішень ХХ з'їзду КПРС на першому етапі (до виходу в світ Постанови ЦК КПРС від 3.07.1956 р.) та розглянути основні форми їх прояву всередині педколективу ПДПІ.

Під гаслами боротьби за дотримання курсу на перебудову суспільно-політичного життя та під демагогічні заклики Компартії до Першого травня країна рухалася вперед. Як зазначає преса, святкування дня солідарності для трудящих «вилилося в демонстрацію безмежної любові народу до Комуністичної партії і палкого схвалення її внутрішньої і зовнішньої політики» [2]. Політика наступу на культ Сталіна давала свої плоди. Його портрет зник з числа портретів класиків ідеології і не з'явився посеред зображень радянських урядовців та транспарантів з закликами ЦК КПРС ні у столичному Києві, ні у провінційній Полтаві [3]. Здавалося, що програмний курс партії давав лише позитивні наслідки.

Але навіть попереднє поверхове ознайомлення з виступами співробітників педагогічного інституту виявляє всі хиби запропонованого владою прискореного курсу зміни суспільства. Питома вага емоційного виснаження і втрати великої кількості сил помітна у матеріалах загальних відкритих зборів парторганізації Полтавського педінституту від 25 травня 1956 року. У цей час нова державна політика декларувалася всюди, де і ким було можливо: від вуличної агітації пересічних громадян до трибуни Верховної Ради СРСР. «Зоря

Полтавщини» черговими вливаннями ідеологічної пропаганди підштовхувала населення до самоконтролю за взятими на себе соціалістичними зобов'язаннями перед «істинно ленінською» партією: «Я славлю двадцатого съезда программу /В ней ленинской мудрости светоч живой, /В ней вижу грядущих годов панораму, /Величие нашей страны трудовой» [4].

Порядок денний партзборів ПДП включав також єдине питання «Про хід виконання рішень XX з'їзду КПРС». Велелюдного зібрання не влаштовували: присутні були лише 61 член КПРС та 3 кандидати [5]. Основним доповідачем виступив директор інституту М.В. Семиволос. Ми не знаємо подробиць його виступу, але можемо припустити, що після нього очільникові вузу прийшлося вислухати неприховану критику курсу боротьби за виконання рішень XX з'їзду.

Основних причин незадоволення було дві: перша – пов'язана з переробкою робочих планів; друга – з власне веденням пропагандистської роботи.

На складності, що виникли під час роботи з програмним матеріалом, вказував зокрема, завкафедри укр. літератури Петро Падалка. Стверджуючи поступовий перегляд кафедрою робочих планів і програм, він звернув увагу на особливі «труднощі з радянською літературою, де культ особи з особою силою проявився» [6]. Зауважимо його активність у впровадженні ідей десталінізації у суспільну свідомість. Вірогідно, він сприйняв їх доволі щиро, намагався залучити весь арсенал засобів до їх поширення. Так, Падалка як керівник секції літератури і мистецтва у правлінні обласної організації товариства «Знання» [1, С.139] у квітні 1956 року організував у ПДП конференцію читачів на тему «Образ учителя в художній літературі». У присутності 170 чоловік лектор не оминув і проблемних питань, що їх породив XX з'їзд партії [7].

Не менше занепокоєння висловлювалося і завкафедрою марксизму-ленінізму Дмитром Степановим: «20 з'їзд КПРС дав стільки нового матеріалу, що нам і дальше треба перебудовувати наші курси...» [8]. Неодноразове наголошення на поглибленні процесу переробки матеріалу має під собою виправдання. Подібна бюрократична звітність породжувалася тиском можновладців усіх рівнів. Неодноразово у пресі з'являлися виступи очільників усіляких відділів та

департаментів, що вимагали від педпрацівників звітності про оновлення курсів, що ними читалися у навчальному процесі. Так директор інституту удосконалення кваліфікації учителів С.Соломченко окрім рекомендацій на виправлення недоліків у викладанні історії та права, пов'язаних з культом особи, зауважував, що вчителям «особливо, історикам, деякі теми навчальних програм... слід заново подати учням, виходячи з рішень XX з'їзду» [9].

Та якщо проблема теоретичних розробок ще хоч якось могла приховати істинне ставлення осіб до нових суспільно-політичних процесів, то аналіз практики говорив сам за себе. Виконання рішень XX з'їзду часом ішло в розріз із прийнятими уявленнями про навчально-виховний процес, а часом через бідне матеріально-технічне забезпечення ВНЗ просто не виконувалося.

Особливо помітне протистояння радикального молодого покоління та поміркованого покоління «старших» інститутських комуністів, про окремі випадки якого вже говорилося в аналізі попередніх зборів парторганізації. Так, поки партійна преса наголошувала на нагальній потребі «дальшого широкого розгортання ідеологічної роботи і усунення всіх її хиб», насправді «творча активність комуністів» сходила нанівець [11]. Чого варті лише слова студента I курсу історико-філологічного факультету Калганова: «Нас багато посилають в різні організації. Я, наприклад, виступав 62 рази. Це заважає мені в учебі» [8]. Керівництво ВНЗ зловживало адміністративною владою. Ідеологічна кампанія затьмарила навіть потребу виконання закликів ЦК КПРС до працівників вищих учбових закладів [12], поліпшення підготовки спеціалістів було принесене в жертву використанню навчального часу у пропагандистських цілях, які приносили доволі мало користі і для слухачів, так і для новоспечених лекторів.

Партійні керівники на кожному черговому державному святі звертали увагу на рішучий виступ проти «чужого марксизмові культу особи, який в корені суперечить соціалістичній ідеї, природі радянського суспільного ладу» [13]. Навздогін говорилося про неабияке піднесення творчої активності рядових комуністів. Та реальна картина на місцях явно вказувала, що лише творчими здобутками люди жити не хотіли. Боротьба за успіхи вимагала надзвичайних

сил і надлишкового часу. Так асистент кафедри марксизму-ленінізму А.Г. Матюков був незадоволений ситуацією, в якій опинився заручником разом з іншими своїми колегами. «Нам на матеріали 20-го з'їзду не відведено спеціальних годин, ми читаємо їх за рахунок своїх дисциплін. Нам було трудно», – зауважував він на зборах 25 травня 1956 року, маючи на увазі далеко не пов'язані з теоретичним викладанням труднощі [6]. Але бажання рядових борців за справу Леніна не узгоджувалося з вимогами згори. Невисока кількість годин для викладання лекційних курсів на основні предмети, що сприяли формуванню спеціаліста, ставала в опозицію постійним закликам «значно збільшити читання лекцій по матеріалах ХХ з'їзду КПРС» [14], якими рясніли сторінки Полтавських обласних періодичних видань.

Наступ на незручності, що їх створювала система, характерний для представників вузівського колективу віком до 30 років. Помірковані викладачі, виховані у традиціях беззастережного дотримання курсу партії, намагалися загасити революційний вогонь у молодих серцях. Помітний контраст у тематиці виступів М.Малич з її більш молодими попередниками. Вона неодноразово намагалася переорієнтувати дискусію з проблем, породжених партійною системою, до більш земних питань ВНЗ, зокрема, до боротьби зі шпаргалками, вбачаючи в цьому «для комсомолу широке поле для діяльності» [15]. Однак, що ці спроби були марними. Людей, як виявилось, на той час мало цікавили студентські витівки. Доволі скептично ставився колектив ПДП до скарг завідуючого обласним відділом наросвіти, що в навчальній роботі інституту не ліквідований розрив між теоретичними курсами і практичними заняттями, що «частина викладачів читає лекції на низькому теоретичному рівні» [16]. Та далі індивідуальних виступів емоційне незадоволення вимушеною активізацією пропагандистської роботи не пішло. В постанову зборів не було винесено жодного рішення, що похитнуло б ідеологічні засади радянського суспільного ладу на місцевому рівні. Зобов'язавши завкафедрою марксизму-ленінізму Степанова та історії Кулика, як і раніше, перебудувати зміст лекцій і семінарів,

дирекція ВНЗ внесла різноманітність постановою «особливо домогтися глибокого засвоєння студентами-заочниками матеріалів ХХ з'їзду КПРС» [17].

Первинне місце знову займає бюрократична звітність, під яку підганяється реальна картина розвитку подій. Поступове накопичення дрібних проблем виробничого характеру призведе до загострення протистояння між керівництвом навчального закладу та рядовими працівниками інституту, особливо загострене після виходу у світ Постанови ЦК КПРС «Про подолання культу особи та його наслідків».

Список посилань на джерела та літературу:

1. Дяченко А.М. Падалко Петро Костянтинович // Історія Полтавського педагогічного інституту в особах. Полтава: «Кларисса». – 1995. – С. 137-141.
2. Непохитна воля радянських людей // Зоря Полтавщини. – 4 травня 1956. – №87.
3. Свято 1 Травня на Полтавщині // Зоря Полтавщини. – 4 травня 1956. – №87.
4. Чиж І. Партия родная // Зоря Полтавщини. – 22 квітня 1956. – №80.
5. Державний архів Полтавської області. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 39. (далі – ДАПО)
6. Там само. – арк. 40.
7. Овчаренко М. Конференція читачів // Зоря Полтавщини. – 10 квітня 1956. – №71.
8. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 41.
9. Соломченко С. Підготовка до екзаменів та завдання працівників народної освіти // Зоря Полтавщини. – 21 квітня 1956. – №79.
10. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 44.
11. Нарада секретарів обкомів і крайкомів партії // Зоря Полтавщини. – 17 квітня 1956. – №76.
12. Заклики ЦК КПРС до 1 Травня 1956 року // Зоря Полтавщини. – 20 квітня 1956. – №78.
13. Справа Леніна живе і перемагає. Урочисте засідання у Великому театрі Союзу РСР // Зоря Полтавщини. – 24 квітня 1956. – №81.
14. Посилити лекційну пропаганду історичних рішень ХХ з'їзду КПРС! // Зоря Полтавщини. – 12 травня 1956. – №93.

15. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 42.
16. Ричко С. Назрілі питання у підготовці педагогічних кадрів // Зоря Полтавщини. – 17 квітня 1956. – №76.
17. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 47.